

eemeli*i*

Tykkejä, heittämiä sekä ajoneuvoja 2

Kranaatteja ja vatsanlämmittimiä 3

Rauhan puolesta 7

Uusia aineistoja Designarkistoon 9

Pääkirjoitus

Sota ja teollisuus

Parhaillaan käydään poliittista keskustelua puolustusvoimien tulevista asehankinnoista. Puolustusvalmiuden päivittämisen lisäksi keskustellaan tietysti myös rahasta ja onko hankinnoilla työllisyysvaikutuksia. Perusasetelma on ollut suurin piirtein sama ennenkin.

Puolustusvoimien tilaukset ovat olleet merkittäviä Suomen teollisuudelle, ja aseiden vientiä on harjoitettu vuosia. Sotatarvikkeiden valmistamisesta jää jäljet arkistoihin.

Tämän Eemelin teemana onkin sotateollisuus. Kun ideoimme lehden sisältöä, aiheista tuli runsauden pulaa. Niin monesta Elkassa säilytyksessä olevasta yritysarkistosta löytyy sotavälineisiin tai ylipäänsä sotaan tavalla tai toisella liittyviä asiakirjalähteitä. Tässä siis vain pintaraapaisu.

Sotaisasta aiheesta huolimatta mukavia lukuhetkiä. (JL-A)

Tykkejä, heittämiä sekä ajoneuvoja

Patria Land Systems Oy luovutti lokakuussa 2012 Elkaan merkittävän osan suomalaisen aseeteollisuuden historiaa. Luovutus käsitti lähes 80 hyllymetriä Patrian edeltäjien, Tampellan aseosaston, Vammaksen, Sisu Auton sekä Valmetin Jyskän ja Tourulan tehtaiden, asiakirjoja. Aineistot ovat pääosin melko teknisiä, sisältäen runsaasti piirustuksia, mutta on joukossa myös valokuvia sekä aseiden myyntiin ja markkinointiin liittyviä asiakirjoja.

Kokonaisuuksista suurin on Tampellan aseosaston arkisto. Tampella valmisti vuosina 1932 – 1991 mm. 81, 120 ja 160 mm kranaatinheittämiä sekä 105, 120 ja 155 mm kenttätykkejä. Sota-aikana he valmistivat lisenssillä ruotsalaisen Boforsin 37 mm panssarintorjuntatykkejä sekä 105 mm haupitseeja. Sota-aikana eniten työllisti kuitenkin ammustuotanto ja sekä omien että sotasaalisaseiden kunnostus- ja korjaustoiminta. Sodan jälkeen päätuotteita olivat 81 ja 120 mm kranaatinheittimet sekä 155 mm kenttäkanuunat, joita valmistettiin sekä Suomen Puolustusvoimille että vientiin.

Vammaksen ja Sisu Auton arkistoissa on aseeteollisuustuotteiden lisäksi myös siviilipuolen kuorma-autojen, traktorikaivureiden, linja-autojen ja tietohöylien piirustuksia. Sisun arkistossa on sotilaspuolelta maastokuorma-autojen ja panssariajoneuvojen asiakirjoja. Vammassa jatkoi Tampellan asetuotantoa vuoteen 1997, jolloin perustettiin nykymuotoinen Patria yhdistämällä Vammassa Oy, Lapua, Sisu Defence, Vihtavuori ja Finavitec. (OA)

Kranaatteja ja vatsanlämmittimiä

Vatsanlämmittimiä, varsikranaatteja ja osia Suomi-konepistooliin, kokardeja ja lihapallerolaitteita, siinä esimerkkejä tuotteista, joita Oy G.W. Sohlberg Ab teki puolustusvoimille sota-aikana.

4. Oy G.W. Sohlberg Ab Helsinki			
(Teollisuuslaitos)		(Osoite)	
Tilaaaja (1)	Tilauksen n:o (2)	Tuote (3)	Tilattu määrä (4)
Pl.M.Laskintöös.	6509	Sprilaastioita 1/2 l.	500
" " "	"	Vatsanlämmittäjiä	250
" " "	"	Pesukannuja	500
" " "	"	Pesuvateja	500
" " "	3611	Pakkausvoiderasioita	2,000
" " "	6511	Instrumenttisterilis. isoja	70
" " "	"	" " " pienemp.	200
" Eläinlääk.t.	698	Sprilaastioita	80
" " "	"	Saippuurasioita	550
" " "	"	Siroterasioita	400

Tampella Oy:n arkistosta löytyy "Armeijan 20 miehen teltan m/33" valmistusohjeet vuodelta 1953. Sota-aikaan Tampella toimitti puolustusvoimille mm. 677 325 kpl pyyhkeitä ja 6047 telttaa, mikäli uskomme Tampellan arkistosta löytynyttä yhteenvetoa.

<i>Yhteenveto</i>	<i>677,325 kpl</i>	<i>Pyyhkeitä</i>	<i>Puolustuslaitos</i>
	<i>484 "</i>	<i>Haariva</i>	
	<i>25 "</i>	<i>Ensiapulaikkeitä</i>	
	<i>20,975 "</i>	<i>Liikkasäkkienä</i>	
	<i>6047 "</i>	<i>Telttoja</i>	<i>Puolustuslaitos</i>
	<i>2497 "</i>	<i>" " - korjattu</i>	<i>" "</i>
	<i>4,680 "</i>	<i>Kuorokimppia</i>	<i>" "</i>
	<i>100 "</i>	<i>" " - korjattu</i>	<i>" "</i>
	<i>4,921 "</i>	<i>Piituita</i>	<i>" "</i>
	<i>11,261 "</i>	<i>Kuorokimppu pussia</i>	<i>" "</i>
	<i>17,314 "</i>	<i>Grilafria asepiituita ja pussia</i>	
	<i>142,980 "</i>	<i>Paperisäkkiä</i>	
	<i>36,320 "</i>	<i>Pöytäsiäkkiä</i>	
	<i>2398 "</i>	<i>Paperisäkkiä</i>	
	<i>6962 "</i>	<i>Pöytäsiäkkiä</i>	
	<i>675 "</i>	<i>Paperikangas</i>	<i>" "</i>

Telttoja tehtiin myös pahvista ja vanerista. Telttapahvia toimitti muun muassa Enso-Gutzeit Oy:n Pankakosken tehtaast.

Barker-Littoinen Oy toimitti puolustusvoimille vuonna 1943 ase-takkikangasta, jonka loimi oli puoliksi villahahtuvaa ja puoliksi sil-lahahtuvaa. Kankaan kude taas sisälsi 10% villaa, 20% sillaa, 20% sukkalumpua ja 50% villakangaslumpua. Monenlaista kangasta toimitettiin, housukangasta, päällystakkikangasta sekä mm. vaarainpunaista ja punasinervää olkainverkaa kaulus-laattoja varten.

Tuurnia, pajamoukareita ja kaiken maailman kirveitä sekä paljon muuta oli taas tilattu Billnäsin tehtailta. Muistivat kaiken keskellä vielä onnitellakin 300-vuotiaasta tehdasta vuonna 1941.

Armeija marssii vatsallaan, sanotaan. Huhtamäki-yhtymä toimitti mm. sotatarmojuomaa, puuronkastia ja kahvisuklaata. Arkistosta löytyy myös näiden "herkkujen" valmistusohjeita. Jalostaja Oy puolestaan toimitti kuivattua porkkanaa, marmeladia ja mehuja sekä monenlaista muuta marja-, hedelmä- ja vihannestuotetta.

Pinimint. Suomen	
=====	
40 kg	sok. juurikassosetta
20 "	perunasosetta
30 "	rübenkrautia
20 "	glukoosia
7,5 "	talkkia
1 "	eugalyptus öljyä
0,06 "	nigrosinia

Kaakaonvastike	
50 g/ps	
64,0 kg	sokerijuurikasta (hienoksi jauh.)
20,0 "	soijaa (paahd.)
11,0 "	palsternakkaa (paahd., jauh.)
3,0 "	suolaa
1,25 "	ovomaltineaa
0,15 ml	40 % vanilliiniliuosta
100,0 kg	

Luettelo Puolustusvoimille toimitetuista elintarvikkeista (pääasiassa vuosilta 1942-1944)	

Marjakeitto	
Marjakeitto kuivatusta marjoista (ruusunmarja, mustikka, mustaviinimarja, raparberi)	
Puuronkastike	
Sotatarmojuoma, Hedelmäpalat (Juomatabletit?)	
Marssijuoma	
Tiivistemehut	
Kalajauhe	
Keinohunaja	
Makeiset (Makupala, Sitro, Sotilas-joulupakkaus, Sotilas-marmeladi (kaakao ja kahvi), Sotilasmarsipaani) (Vitamiinipitoiset virkistysmakeiset puuttuvat)	
Suklaa	
Kahvisuklaa	
Kahvinkorvikkebriketti	
Lihajauhekastike	
Verihukaisjauhe	

Oy Alkoholiliike Ab:n toimitti tuotteita Puolustusvoimille sekä "sisäiseen" että "ulkoiseen" käyttöön. Vuonna 1940 käytiin kirjeenvaihtoa mm. jakelun-, käytön- ja myynninjärjestelyistä sotatoimialueilla. Alkoholiliike välitti myös J. & F. Martellin konjakkilahjoituksen, 20 laatikkoa Martell-konjakkia, jotka oli tarkoitettu "Suomen Armeijalle käytettäväksi lääkkeenä sotilassairaaloissa ja ambulansseissa". Samana vuonna pyysi Puolustusministeriön poltto- ja voiteluainetoi-misto Alkoholiliikkeen johtokunnalta selontekoa toimenpi-teistä mihin on ryhdytty kotimaisen spriin tuotannon elvyttä-miseksi. (HS)

Taloudellista tiedottamista, Suomi-kuvaa ja muuta uutta aineistoa

Vuoden alkupuolella vastaanotetun määrän perusteella näyttäisi siltä, että uutta aineistoa tulisi kuluvana vuonna menneitä vuotta huomattavasti enemmän. Alkuvuonna tulleista luovutuksista todettakoon Anttilan konkurssipesältä tullut lähinnä av-aineisto ja Taloudellisen Tiedotustoimiston arkisto. Viimeksi mainitusta pääosa on Taloudellisen Tiedotustoimiston ja Finnfactsin asiakirjoja.

Taloudellinen Tiedotustoimisto (TaT) perustettiin ns. vaaran vuosina vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen lehdistön välityksellä sosialisointipyrkimyksiä vastaan. Toimintamuotoina olivat lehdistölle toimitetut artikkelit, pakinat ja pilapiirrokset. 1960-luvun radikalisoitumisaallon laannuttua TaT on pyrkinyt viestittämään etenkin nuorisolle yritystoiminnan ja markkinatalouden merkityksestä. TaT toimi myös aktiivisesti Suomen EU-jäsenyyden puolesta.

Finnfacts perustettiin 1960. Alun perin sen tavoitteena oli oikoa ulkomailla vallinnutta käsitystä Suomesta ja sen teollisuudesta. Vaikutuskanavia olivat mm. aineiston toimittaminen ulkomaisille toimittajille ja toimittajavierailujen järjestäminen Suomeen. (JLA)

Yllä oleva kuva: Kalapriima Oy:stä tehdyn tutkimuksen kuvamateriaalista.

Ylläoleva kuva: Tat materiaalia

Allaoleva kuva: Sinikka Siven muotoilema Largo -kuosi, joka kuuluu Finlaysonin Finlandia -sarjaan.

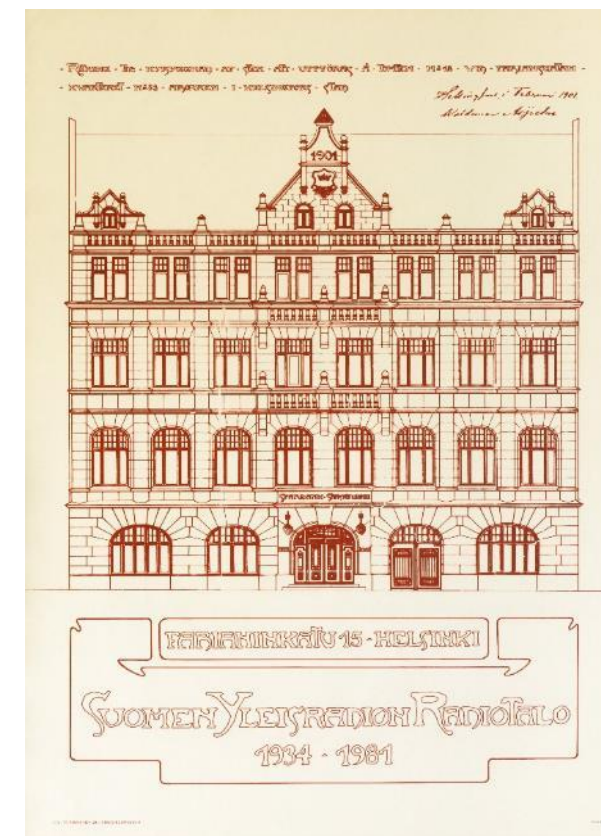

Järjestettyjä arkistoja

Aineiston vastaanottamisen lisäksi on alkuvuonna saatu myös käsiteltyä materiaalia. Arkistoja ja niiden osia ja täydennyksiä on saatu valmiiksi n. 46 hyllymetriä. Käsitteilyyn on otettu asiakirjoja n. 360 hyllymetrin verran.

Suuria kokonaisuuksia ei tällä ajalla ole saatu päätökseen. Lisäyksiä ja pieniä osakokonaisuuksia kyläkin. Tunnetumpia nimiä ovat Yleisradio Oyj, Tampella ja Finnet -liitto. Yleisradiolta on muiden muassa valmistunut Radioteatterin ja tutkimusosaston kokonaisuudet. Tampella Oy:n aseosaston arkisto sekä Finnet -liiton lisäykset ovat saaneet asiallisen käsittelyn ja järjestyksen.

Työnalla olevista huomattavimmat ovat Rautaruukki Oyj:n pääkonttorin aineisto, Stora Enso Oyj:n Tolkisten sahan arkisto. Lisäksi puhtaasta yritystoiminnasta poikkeavan toiminnan edustajan Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton SVK:n arkistomateriaali on käsitteilyyn alla. Edellä mainittujen lisäksi on järjestettävänä monia pienempiä kokonaisuuksia. (JL)

Kuva: Yle Oy:n radiotalo 1934 - 1981

Kuva Saloisen (Raahe) rautatehtaan masuunin valuhallista vuodelta 1964.

Rauhan puolesta

Emeritustaiteilijaprofessori Erkki Ruuhinen on yksi kansainvälisesti tunnetuimpia graafisia suunnittelijoita maassamme. Suurelle yleisölle hän on tullut tunnetuksi erityisesti elokuva- ja kulttuurijulistaidensa kautta. Ruuhinen itse luonnehtii julistetta viestintävälimeeksi, jonka olemukseen kuuluu, että sen tulisi yllättää, olla kiinnostava ja välittää ytimekäs sanoma. Tästä erinomaisena esimerkkinä ovat nämä Ruuhisen kantaa ottavat julisteet, joista välittyy sanoma rauhan puolesta.

Kylmän sodan vuosina Erkki Ruuhinen halusi esittää oman puheenvuoronsa sovinnon puolesta, ja suunnitteli vuonna 1978 tämän sodanvastaisen julisteen. Julisteen visuaalisuus perustuu koko näkymän peittävään tuhkaan. Sen ajatuksellinen sisältö taas on peräisin Neuvostoliiton entisen pääministerin Nikita Hruštšovin lausumasta: *"Jos ydinsota syttyy, kukaan ei erota kapitalisten ja sosialistien tuhkaa toisistaan"*.

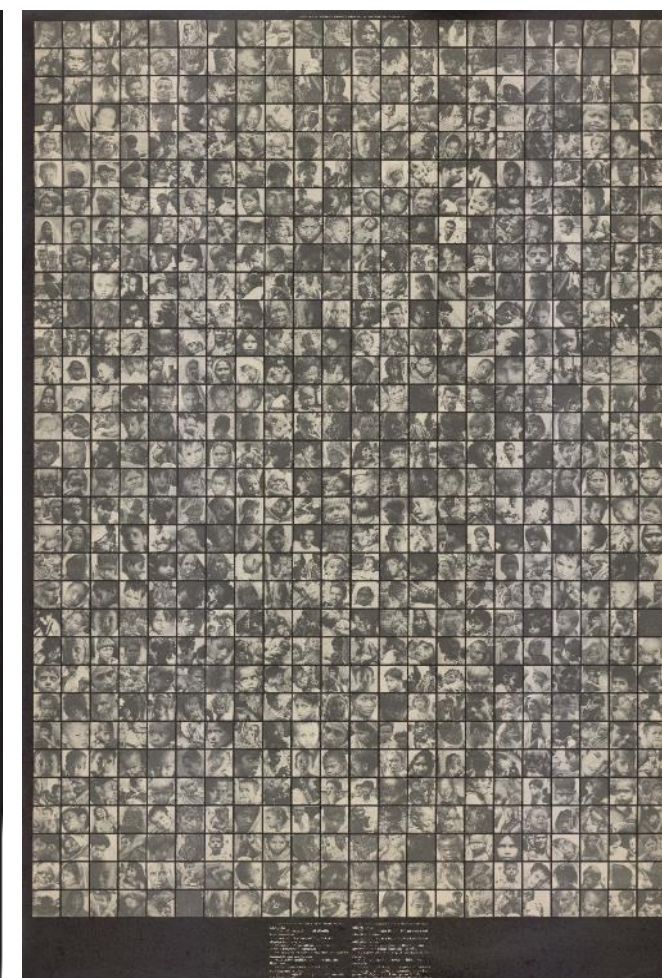
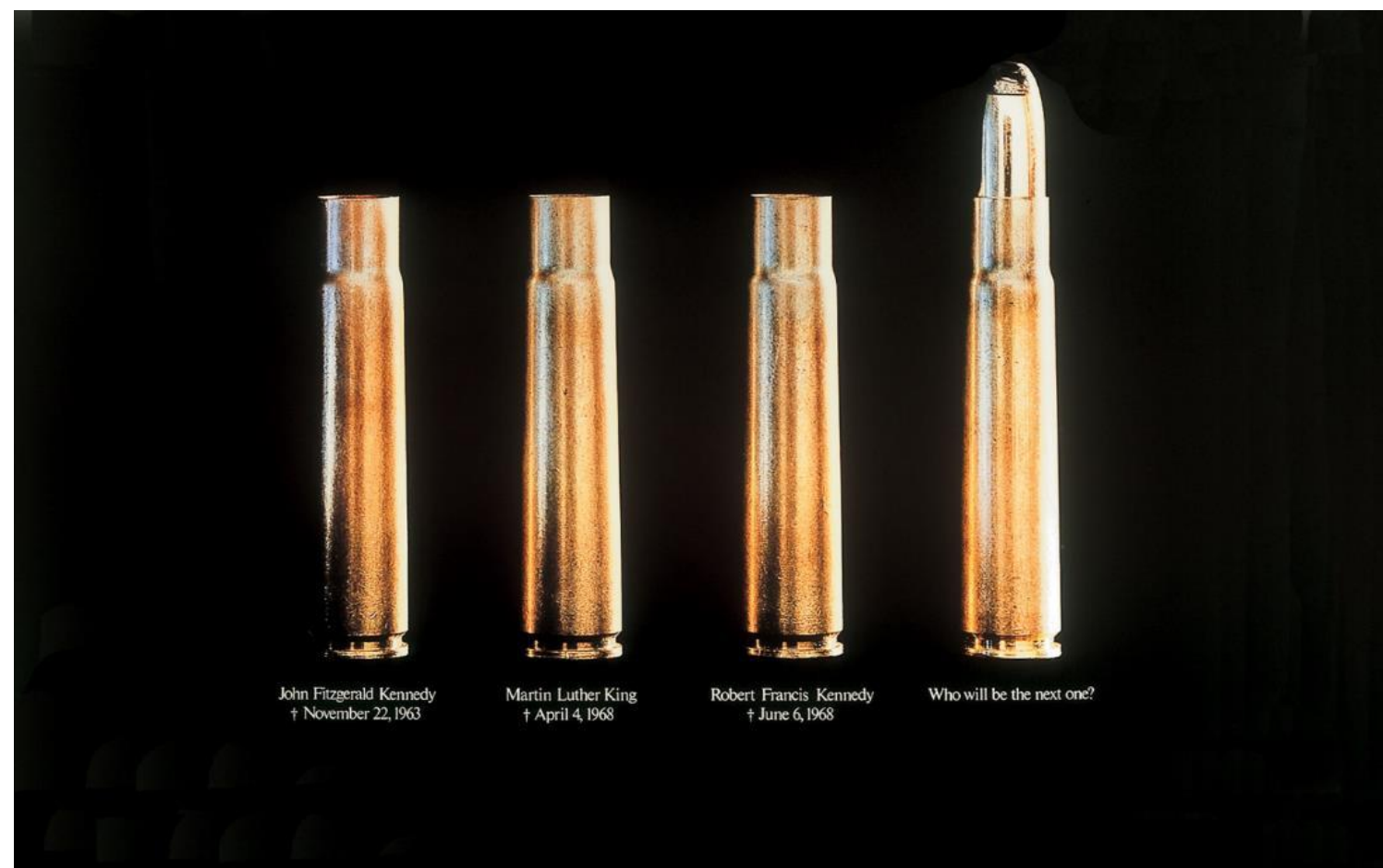

Miksi ihmiset eivät voi hyväksyä toistensa mielipiteitä? Tämä Erkki Ruuhisen ja Pekka Råmanin suunnitteleman väkivallanvastaisen julisteen sanoma vuodelta 1972 puhuttelee vielä vuosikymmeniä myöhemminkin. Juliste on palkittu kahdessa kansainvälisessä julistebiennalessa.

Vuonna 1971 Erkki Ruuhisen silloinen työpaikka mainostoimisto SEK lahjoitti asiakkailleen joululahjoihin varatut rahat Bangladeshin itsenäisyys sodan pakolaisille. Julisteessa on kuvattuna 704 pakolaista, jotka saivat tämän lahjoituksen ansiosta mahdollisuuden elää ainakin seuraavaan jouluun saakka. Suomen Pakolaisapu taas sai lahjaksi nämä kaksi julistetta.

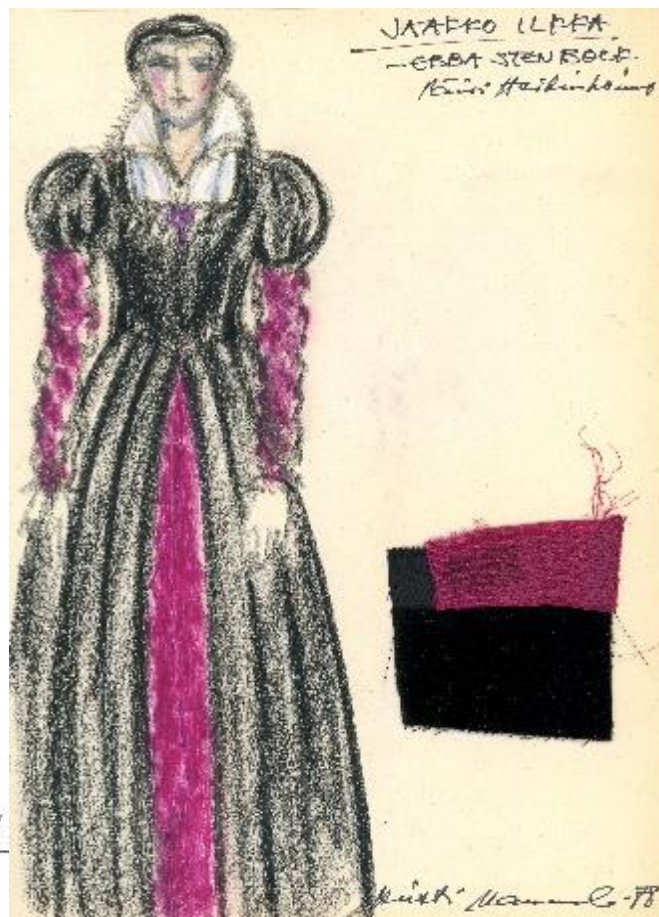
Erkki Ruuhisen tuotantoon voi tutustua lisää osoitteissa: www.designer.fi ja www.erkkiruuhinen.fi. (SM)

DESIGN | ARKISTO

Uusia aineistoja Designarkistoon

Designarkistoon on saapunut uutta, mielenkiintoista materiaalia, kun muotitaiteilija Kirsti Maunulan aineistot luovutettiin arkistoon. Maunula teki elämäntyönsä monipuolisena vaatesuunnittelijana, ja hänen merkittävimpiä työnantajiaan olivat esimerkiksi Kestilä, Suomen Silkkikutomo, Joutsela-Muoti ja Kostuli-mallistot. Hän suunnitteli myös vaatetus- ja sisustuskankaita Finlaysonille ja teki puvustuksia erilaisiin ooppera- ja teatteriproduktioihin. Designarkistoon luovutetussa aineistossa onkin satoja upeita luonnoksia ja valokuvia Maunulan suunnittelemissa vaatemallistoista ja puvustuksista. Löytyypä aineistojen joukosta myös muutamia valmiita vaatteitakin. (SM)

Kirsti Maunula suunnitteli puvustuksen vuosina 1978 – 1981 Ilmajoen Musiikkijuhlilla esitettyyn Jaakko Ilkka -oopperaan. Kuvassa luonnos Ebba Stenbockin hahmon asusta vuodelta 1978. (KUVA: Maunula Jaakko, Ilkka)

Kirsti Maunulan suunnitteleman Kostuli-malliston luonnos vuodelta 1996. (KUVA: Maunula Kostuli)

Näyttely Elkan aulassa

Helmikuun alussa Elkan aulassa avautui näyttely, joka on läpileikkaus huonekalusuunnittelija Timo Saarnion urasta. Esillä on hänen suunnittelutöitään neljän eri vuosikymmenen ajalta. Sisustusarkkitehdiksi vuonna 1971 valmistunut Saarnio on kohonnut yhdeksi Suomen tunnetuimmista ja menestyneimmistä kaluste-suunnittelijoista, jonka tuoleja on palkittu ympäri maailman.

Näyttelyn voi tulla katsomaan Elkan aukioloaikoina arkisin klo 8.00 – 16.00. Näyttely on esillä huhtikuun loppuun saakka, jonka jälkeen aulatilassa avautuu jälleen uusi näyttely. (SM)

Timo Saarnio ja Pack -tuoli →

Mobilo (2001)

Valmistaja: P.O. Korhonen Oy.

DESIGNARKISTO

Tilaa Designarkiston uutiskirje!
Lähetä sähköpostia otsikolla "Tilaa uutiskirje" osoitteeseen:
[designarkisto\(at\)elka.fi](mailto:designarkisto(at)elka.fi)

Nojatuoli (1983)

Kokeellinen huonekalu, joka ollut esillä Habitare-messuilla SIO:n osastolla.

Saunavisio-näyttely (1989)

Sauna on suunniteltu Sisustusarkkitehdit SIO ry:n 40-vuotisjuhlanäyttelyyn.

Suomalaista lentokoneteollisuutta

Suomalainen lentokoneteollisuus sai alkunsa jo melko pian itsenäistymisen jälkeen, kun Ilmavoimien lentokonetehtas perustettiin vuonna 1921 Suomenlinnaan. Nuorella valtiolla ei ollut varaa ostaa kalliita ulkomaisia sotilaskoneita, joten siksi niitä päätettiin valmistaa lisenssillä itse. Alkuun tehdas valmisti mm. Caudron G.3, A.22 Hansa ja Gloster Gamecock -lentokoneita. Ensimmäinen sarjavalmistukseen päässyt suomalainen lentokonetyyppi oli VL Sääski. Vuonna 1928 tehdas siirtyi Ilmavoimilta Puolustusministeriön alaisuuteen ja nimeksi vaihtui Valtion lentokonetehtas. Suomenlinnan tilat alkoivat käymään pieneksi, ja siksi vuonna 1936 tehdas siirrettiin Tampereelle.

Tampereella Valtion lentokonetehtas mm. valmisti lisenssillä Bristol Blenheim -pommikoneita sekä Suomessa suunnitelluista koneista valmisti VL Viimaa ja VL Pyryä. Toisen maailmansodan aikana koneiden huolto ja korjaus oli isossa roolissa. Sodan jälkeen valtion asetehasta synnytettiin 29.9.1946 Valtion Metallitehtaat, myöhemmältä nimeltään Valmet. Valmetin Tampereen tehtaat keskittyivät jatkossa vetureiden valmistukseen.

Valmet Lentokoneteollisuus oli vuosina 1952 – 1996 toiminut osa Valmetia, joka keskittyi sotilaskoneiden valmistamiseen ja huoltamiseen. Sen jälkeen toiminta on jatkunut Patria Aviation -nimellä. Sotien jälkeen keskeistä toimintaa on ollut suomalaisten Vihuri ja Vinka -koulutuskoneiden valmistus. Niiden lisäksi yhtiö on kokoonpannut ulkomaalaisia Fouga Magister, Saab Draken, Hawker-Siddeley Hawk ja McDonnell Douglas F/A-18 Hornet -koneita.

Edellä mainittua suomalaisen lentokoneteollisuuden historiaa löytyy Elkassa säilytettävistä Valmetin Keskushallinnon ja Valmetin Tampereen tehtaan arkistoista. Tuoreempi aineisto on edelleen Patria Aviationin hallussa Jämsän Hallissa. (OA)

122 K 60 oli ensimmäinen suomalainen kenttätykki

Jatkosodan päättymisen jälkeen Suomen puolustusvoimat halusi aloittaa kotimaisen yleistykkimallin suunnittelun. Tampella valikoitui sota-aikaisen kokemuksensa ansiosta yhteistyökumppaniksi, ja vuonna 1955 aloitettiin uuden 122 mm kanuunan suunnittelu. 122 K 60 -kanuunan prototyyppi valmistui juhanukseksi 1960, mutta aseiden käyttö jäi lopulta hyvin vähäiseksi mm. pienen valmistusmäärän (15 kpl), suuren painon (9580 kg) sekä heikon ampumatarviketilanteen takia. Puolustusvoimilla olleet viisitoista 122 K 60 -kanuunaa muutettiin myöhemmin 130 K 90 – 60 -mallisiksi rannikkotykkien käyttöön.

Syksyllä 2013 Mikkelin ammattikorkeakoulun muotoilun koulutusohjelman opiskelija Niko Laukkanen teki kurssityönä 122 K 60 -kanuunan 3D-mallinnuksen. Siihen liittyvän videon ["Puupolin pamaus" voi katsoa Elkan YouTube -kanavalta.](#) (SM)

[122 K 60 -kanuunasta voi lukea lisää Elkan Aikakoneesta.](#)

Tapahtunutta

Pohjoismainen Arkistojen päivä Elkassa

Elka osallistui Pohjoismaiseen Arkistojen päivään perinteisesti järjestämällä tiloissaan Arkistojen päivän tapahtuman. Ovet olivat avoinna lauantaina 12.11. kello Näyttelyt ja esitykset houkuttelivat paikalle hieman vajaa sata kiinnostunutta.

Normaalien katseltavien esineiden ja esitysten lisäksi kävijöillä oli yhdessä pisteessä mahdollisuus myös vapaasti koskea ja selailla aineistoa. Toki se asiakkaanakin on mahdollista, mutta ei tällä tavalla monia lähteitä yhtäaikaaisesti ja valvomattomasti. Yhteen huoneeseen oli koottu kaksoiskappaleita ja muuta poistettavaa aineistoa, jotka olivat vapaasti kävijöiden käytettävissä ja osin mukaan otettavissa.

Pohjoismaisilla Arkistojen päivä-tapahtuma alkaa olla parhaassa teini-iässä. Tapahtumaa on vietetty vuodesta 2002 alkaen. Elka on osallistunut tapahtumaan alusta lähtien. Lisätietoja Arkistojen päivästä, sen tarkoituksesta ja historiasta löytyy [tästä linkistä](#).

Tulevaa

Mikkelin asuntomessut 2017

Elka on esillä Mikkelin 2017 asuntomessuilla Mikalo Oy:n rivitalokolmiossa. Mikkelin museo sisustaa olohuoneen jälleenrakennuskauden tyyliin, ja Elkalla on makuuhuoneessa videoesitys. Toinen makuuhuone on varattu sotahistoriakeskus Muistille. Tervetuloa.

Alla asuntomessujen logon taustalla oleva kuva on messualueen edessä olevalta vesialueelta Saimaan Annilan selältä. Itse asuntomessujen sivuihin pääset [tutustumaan tästä](#).

Kuulutko sukuuni -tapahtuma Vantaalla

Elka osallistuu tänäkin vuonna yhdessä muiden yksityisarkistojen kanssa Kuulutko Sukuuni -tapahtumaan 7.-8.10.2017 klo 10-17 Vantaalla. Tietoisuus yritysarkistojen tarjoamista mahdollisuuksista sukututkijoille on lisääntymässä ja se näkyy mm. Elkan asiakaskunnassa. Tapahtumaan liittyvää tietoa löytyy seuran [nettisivuilta](#) ja [Facebook -ryhmästä](#).

100 vuotta Suomea ja suomalaisia

www.elka.fi

Aikakone

YouTube

twitter

JULKAISIJA:

Suomen Elinkeinoelämän Kes-
kusarkisto

Tiedotuslehti

Ilmestyy kaksi kertaa vuodessa

Päätoimittaja: Jarmo Luoma-aho

tiedotuslehti@elka.fi

Tutkijantie 7, 50100 Mikkeli

p. 015 321 340
www.elka.fi

Kirjoittajat:

Olli Alm, Elka; OA
Jari Lehtonen, Elka; JJJ
Jarmo Luoma-aho, Elka; JL-A
Sari Muinonen, Designarkisto; SM
Heljä Strömberg, Elka; HS

elka
SUOMEN ELINKEINOELÄMÄN
KESKUSARKISTO